

การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรม
ตามแนวหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต*

An Analytical Study of Buddhist Ethics to Promote Practicing the
Dharma According to Luang Pu Mun Bhuridatto

พระอนุชา อธิปญโญ (อรบุดร), พระครูสีลสาราธิคุณ และพระเทพวชิรวิมล
Phra Anucha Adhipunyo (Orabut), Phrakhru Silasarathikhun and Phrathepvachiravimon
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอัยเยตต์
Mahamakut Buddhist University, Roi Et Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: waradisth@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติและแนวการปฏิบัติธรรมตามแนวหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต 2) ศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์เกี่ยวกับส่งเสริมการปฏิบัติธรรม และ 3) วิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรมตามแนวหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการค้นคว้าแบบ วิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ประวัติและแนวการปฏิบัติธรรมตามแนวหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ถือตรงควัตร 13 และให้ความสำคัญในการอยู่ป่าเป็นวัตรมีลูกศิษย์เป็นจำนวนมาก ท่านเป็นผู้ถือเคร่งครัดในข้อวัตรปฏิบัติได้แสวงหา วิเวกบำเพ็ญสมณธรรมในที่ต่างๆ ตามราวป่า ป่าช้า หุบเขา เงื้อมเขา ท้องถ้ำ ธารเขา แนวทางการปฏิบัติ ของท่าน คือการอบรมจิตใจ รู้จักวิธีปฏิบัติต่อตนเองและสิ่งทั้งหลาย เป็นต้น
2. หลักพุทธจริยศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการปฏิบัติธรรม โดยใช้หลักไตรสิกขา หลักอานาปานสติ หลักสติสัมปชัญญะ เป็นต้น
3. วิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรมตามแนวหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรม วิเคราะห์หลักอานาปานสติเพื่อส่งเสริมสมณะกรรมฐานและ

*ได้รับบทความ: 21 สิงหาคม 2566; แก้ไขบทความ: 20 ธันวาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 20 ธันวาคม 2566

Received: August 21, 2023; Revised: December 20, 2023; Accepted: December 20, 2023

วิปัสสนากรรมฐาน หลักสติสัมปชัญญะเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรม

คำสำคัญ: หลักพุทธจริยศาสตร์; การปฏิบัติธรรม; หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต

Abstract

This research the objectives were: 1) Study the history and guidelines for practicing Dhamma according to Luang Pu Man Phuritto. 2) Study the principles of Buddhist ethics to promote Dhamma practice. 3) Analyze the principles of Buddhist ethics to promote Dhamma practice according to Luang Pu Man Phuritto. It is a Qualitative Research using documentary research. quality by studying from the Tripitaka, Commentary, and academic documents, and related research and analyze the data using descriptive methods.

The research results was found that:

1. History and guidelines for Dhamma practice following the principles of Luang Pu Man Phuritto, holding the 13 Thudongkhawats and giving importance to living in the forest as a practice, and has a large number of disciples. He was a strict adherent to the rules and practices and sought solitude to practice asceticism in various places such as forests, cemeteries, and valleys. Mountain peaks, cave beds, mountain streams, your guidelines. is training the mind Know how to treat yourself and other things, etc.
2. Principles of Buddhist ethics related to promoting Dhamma practice using the Threefold Principle principles of Anapanasati principles of mindfulness, etc.
3. Analyze the principles of Buddhist ethics to promote Dhamma practice according to Luang Pu Mun's principles. Bhuridatto, Threefold Principles to promote Dhamma practice. Analyzing the principles of Anapanasati to promote Samatha meditation and vipassana meditation. Principles of mindfulness to promote Dhamma practice.

Keywords: Buddhist Ethics; Dhamma Practice; Luang Pu Mun Bhuridatto

1. บทนำ

การปฏิบัติธรรมจึงเป็นการพัฒนาชีวิตของตนเองอีกทางหนึ่ง ซึ่งเป็นทางเลือกที่ได้รับความนิยมมากพอสมควรในสังคมยุคนี้กล่าวโดยสรุปว่า การพัฒนาจิตใจให้มีความมั่นคงเพื่อการดำรงชีวิตให้มีความสุขและความสุขที่ได้รับนั้นก็มีความสุขที่แท้และยั่งยืนต้องอาศัยความเข้าใจการฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความ

รู้และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงจนกว่าจะหลุดพ้นมีจิตใจเป็นอิสระผ่องใส เบิกบานด้วยปัญญา โดยเริ่มตั้งแต่ความเห็น ความเชื่อ ความเข้าใจ ความหยั่งรู้ในเหตุผล การรู้จักวินัจฉัย ไตร่ตรองด้วยความแยบคายให้เห็นตามความเป็นจริง หมายความว่า รู้เท่าทันความเป็นไปของโลกและชีวิตจนทำให้จิตใจเป็นอิสระข้ามพ้นความทุกข์ปราศจากปัญหา ถึงความเป็นอิสระโดยสมบูรณ์ครอบคลุมถึงการทำให้เกิดการพัฒนาทางสังคมพัฒนาการทางอารมณ์ พัฒนาการทางปัญญาตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา คือหลักแห่งการศึกษาและหลักแห่งการพัฒนาตนเองที่นำไปสู่เป้าหมายสูงสุด วิธีการปฏิบัติเพื่อหลุดพ้นจากกิเลสในพระพุทธศาสนานี้มี 2 วิธีคือการบำเพ็ญสมณธรรมฐาน กับวิปัสสนากรรมฐานที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงไว้เพื่อให้เกิดปัญญาสามารถกำจัดวิชชาอัน เป็นต้นตอของกิเลสทั้งปวงลงได้ (ขุ.ป. 31/1-5/306-315, ขุ.ป. 31/1-5/413-424)

กรรมฐาน แปลว่าที่ตั้งแห่งการงานของจิต หมายถึงการเอาจิตไปผูกหรือไปพิจารณาสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อให้จิตเกิดความสงบและการเห็นแจ้งตามความเป็นจริงซึ่งจุดมุ่งหมายของการปฏิบัติก็มีมาตรฐานก็เพื่อที่จะชำระจิตใจของผู้ปฏิบัติให้มีความบริสุทธิ์หมดจดจนกระทั่งบรรลุถึงพระนิพพานอันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา การบำเพ็ญสมาธิทำจิตใจให้แน่วแน่จนเข้าถึงภาวะที่เรียกว่าฌานหรือสมาบัติชั้นต่างๆ เสียก่อนทำจิตให้ตั้งมั่นแน่นแฟ้นอยู่กับสิ่งที่กำหนดนั้นๆ จนมีความพร้อมอยู่ในตัวของมันเองที่จะใช้ปฏิบัติการต่างๆ อย่างที่เรียกว่า จิตนุมนวล ควรแก่การงานไปใช้ในกิจที่ประสงค์อย่างดีที่สุด ในสภาพจิตเช่นนี้ก็กิเลสต่างๆ ซึ่งตามปกติฟุ้งขึ้นรบกวนและบีบคั้นรบกวนจิตใจพล่านอยู่ก็ถูกควบคุมให้สงบนิ่งอยู่ในเขตจำกัดเหมือนดวงรัศมีที่ตกตะกอนในเวลาน้ำนิ่งแลเห็นได้ชัดเพราะน้ำใส ใสเหมาะสมอย่างยิ่งแก่การที่จะก้าวไปสู่การใช้ปัญญาจัดการกำจัดตะกอนเหล่านั้นให้หมดสิ้นไปโดยสิ้นเชิงในขั้นนับว่า เป็นวิธีปฏิบัติที่เรียกว่า สมถะถ้าไม่หยุดเพียงเท่านี้ก็ก้าวต่อไปสู่ขั้นการใช้ปัญญากำจัดกิเลสอาสวะให้หมดสิ้นเชิงเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุดของพุทธธรรม ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา (พระศรีวิสุทธิญาณ วิ, 2554, หน้า 301)

การปฏิบัติธรรมในสมัยพุทธกาลเป็นการศึกษาจากสำนักของพระพุทธเจ้าหรือตามสำนักของพระเถระที่มีชื่อเสียงในสมัยนั้น เช่น พระสารีบุตร เป็นต้น แล้วจึงได้ออกปลีกวิเวกไปตามสถานที่ต่างๆ เพื่อปฏิบัติหลังพุทธกาลก็มีการปฏิบัติสืบต่อกันมาตามสำนักต่างๆ แม้จะมีหลายสำนัก ก็พอสรุปได้ว่ามี 2 สายใหญ่ๆ คือ สายสมณธรรมฐานและสายวิปัสสนากรรมฐาน

สำหรับการปฏิบัติธรรมในประเทศไทยก็มีอยู่หลายรูปแบบหลายวิธีในการปฏิบัติ เช่นการปฏิบัติแบบพระอรรถกถาจารย์สายอีสานหรือที่เรียกกันว่าพระป่า เกิดขึ้นภายใต้การนำของพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล และพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต เป็นสายกรรมฐานที่ถืออัฐังควัตร 13 และให้ความสำคัญในการอยู่ป่าเป็นวัตรมีลูกศิษย์เป็นจำนวนมาก เช่น พระอาจารย์สิงห์ ขนตยาโม, หลวงปู่ฝั้น อาจาโร, หลวงปู่ขาว อนาลโย, หลวงปู่เทศก์ เทสรังสี เป็นต้น (มูลนิธิพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต, 2545, หน้า 136)

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ท่านเป็นพระเถระนักปฏิบัติที่มีชื่อเสียงมากจนกระทั่งท่านได้รับความยอมรับว่าเป็นพระอรียสงฆ์ ท่านเป็นผู้ถือเคร่งครัดในข้อวัตรปฏิบัติได้แสวงหาวิเวกบำเพ็ญสมณธรรมในที่ต่างๆ ตามราวป่า ป่าช้า หุบเขา เงื้อมเขา ท้องถ้ำ ธารเขา เป็นต้น จนได้รับความรู้แจ้งในพระธรรมวินัยสิ้นความสงสัยในสัตตศาสนา แนวทางการปฏิบัติของท่าน คือการอบรมจิตใจ ฉลาดเที่ยงตนต่อเหตุผลอรรถธรรมรู้จักวิธีปฏิบัติต่อตนเองและสิ่งทั้งหลายยึดการภาวนาเป็นแนวก้นความคิดฟุ้งซ่านของใจให้อยู่ในเหตุผลด้วยมีสติตามระลึกรู้ความเคลื่อนไหวของจิตโดยมีธรรมบทใดบทหนึ่งเป็นคำบริกรรม เพื่อเป็นยารักษาจิตให้ทรงตัวอยู่ได้ด้วยความสะดวกสุขในขณะภาวนาแล้วท่านก็ได้ทำการอบรมสั่งสอนสมณวิปัสสนาแก่สภธรรมิกทั้งหลายและอุบาสกอุบาสิกา มีผู้เลื่อมใสสนใจในธรรมปฏิบัติได้ติดตามศึกษาอบรมจิตใจมากมายศิษยานุศิษย์ของท่านได้แพร่กระจายไปทั่วทุกภาคของประเทศไทยยังเกียรติคุณของท่านให้ฟุ้งเฟื่องเลื่องลือไป

จากรายละเอียดดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจจะศึกษาวิเคราะห์การปฏิบัติธรรมวิปัสสนากรรมฐานของพระวัดป่าสายหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต เพื่อจะได้ทราบถึงหลักคำสอนและแนวการปฏิบัติธรรมของท่านอิทธิพลและคุณค่าที่ได้จากหลักคำสอนและแนวการปฏิบัติธรรมของท่าน ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่เป็นองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา และเป็นประโยชน์ต่อประชาชนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติและแนวการปฏิบัติธรรมตามแนวหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์เกี่ยวกับส่งเสริมการปฏิบัติธรรม
3. เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรมตามแนวหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการค้นคว้าแบบวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research)

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 6 ขั้นตอน ได้แก่

- 1) รวบรวมประเด็นหลักในการทำวิจัย 2) สืบค้นเอกสาร นิตยสาร วารสาร เว็บไซต์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 3) ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสาร นิตยสาร วารสาร เว็บไซต์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 4) ทำการแยกแยะประเด็นหลักและประเด็นรอง 5) จัดบันทึกข้อมูลตามประเด็นหลักในการทำวิจัยด้วยสมุด ปากกาและกระดาษที่จัดเตรียมไว้ และ 6) รวบรวมประเด็นหลักและประเด็นรอง

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิทยาการวิจัยหรือวิธีการวิจัยสำคัญที่เรียกว่า การวิเคราะห์ (Analysis) ซึ่งประกอบด้วย 1) การตีความ (Interpretation) 2) การใช้เหตุผล (Reasoning) และ 3) การให้เหตุผล (Arguing)

การสังเคราะห์ข้อมูล เมื่อผู้วิจัยได้ทำการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยอย่างครบถ้วนแล้ว ในขั้นตอนสุดท้ายผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดออกมาเป็นองค์ความรู้ใหม่ (New knowledge) ผลิตอกเป็นหลักฐานใหม่ (New evidence) และเขียนรายงานการวิจัย เพื่อเสนอขออนุมัติจบการศึกษาของหลักสูตร

การนำเสนอข้อมูลในการสรุปกระบวนการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ผ่านการ วิเคราะห์อย่างสมบูรณ์แล้วมาทำการเขียนพรรณนาความ ดังต่อไปนี้ 1) บทสรุปที่เป็นการวิเคราะห์ในลักษณะรวบยอดหรือเป็นประเด็นสำคัญ 2) อภิปรายความเห็นของผู้วิจัย และ 3) ข้อเสนอแนะ ซึ่งแบ่งออกเป็นข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาในเรื่องของวิจัยและ ข้อเสนอแนะของผู้ที่สนใจในการศึกษาวิจัยต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในการปฏิบัติธรรมตามแนวหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต โดยได้ทำการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยอย่างครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าการปฏิบัติธรรมตามแนวหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต จะเริ่มต้นที่สมถกรรมฐานก่อนจะทำให้จิตสงบเป็นสมาธิ เมื่อสมาธิเข้มแข็งแล้วจึงจะเกิดปัญญาตามมาหรือที่เรียกว่าวิปัสสนากรรมฐาน ใช้ภาวนาพุทโธๆ ไปเรื่อยจนจิตใจสงบ ผู้ที่ปฏิบัติธรรมเห็นประโยชน์ทางธรรมะจึงได้ชวนชวนในการศึกษาธรรมะเพื่อเสริมกำลังใจให้มีภูมิคุ้มกันต่อสื่อกับอารมณ์ทั้งหลายที่จะเข้ามาทำจิตใจให้เปลี่ยนแปลงไป

การปฏิบัติธรรมจึงเป็นการพัฒนาชีวิตของตนเองอีกทางหนึ่ง ซึ่งเป็นทางเลือกที่ได้รับความนิยมมากพอสมควรในสังคมยุคนี้กล่าวโดยสรุปว่า การพัฒนาจิตให้มีความมั่นคงเพื่อการดำรงชีวิตให้มีความสุขและความสุขที่ได้รับนั้นก็มีความสุขที่แท้และยั่งยืนต้องอาศัยความเข้าใจการฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความรู้และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงจนกว่าจะหลุดพ้นมีจิตใจเป็นอิสระผ่องใส เบิกบานด้วยปัญญา โดยเริ่มตั้งแต่ความเห็น ความเชื่อ ความเข้าใจ ความหยั่งรู้ในเหตุผล การรู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรองด้วยความแยบคายให้เห็นตามความเป็นจริง หมายความว่า รู้เท่าทันความเป็นไปของโลกและชีวิตจนทำให้จิตใจเป็นอิสระข้ามพ้นความทุกข์ปราศจากปัญหา ถึงความเป็นอิสระโดยสมบูรณ์ครอบคลุมถึงการทำให้เกิดการพัฒนาทางสังคมพัฒนาการทางอารมณ์ พัฒนาการทางปัญญาตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา คือหลักแห่งการศึกษาและหลักแห่งการพัฒนาตนเองที่นำไปสู่เป้าหมายสูงสุด วิธีการปฏิบัติเพื่อหลุดพ้นจากกิเลสในพระพุทธศาสนานี้มี 2 วิธีคือการบำเพ็ญ สมถกรรมฐาน กับวิปัสสนากรรมฐานที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงไว้เพื่อให้เกิดปัญญาสามารถกำจัดวิชาวสัน เป็นต้นตอของกิเลสทั้งปวงลงได้ เป็นต้น

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าการเอาหลักพุทธจริยศาสตร์โดยใช้หลักไตรสิกขา หลักอานาปานสติ หลักสติสัมปชัญญะ เป็นต้น เข้ามาส่งเสริมทำให้จิตใจสงบ หมายถึง การเอาจิตไปผูกหรือไป

พิจารณาสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อให้เกิดความสงบและการเห็นแจ้งตามความเป็นจริงซึ่งจุดมุ่งหมายของการปฏิบัติธรรมก็เพื่อที่จะชำระจิตใจของผู้ปฏิบัติให้มีความบริสุทธิ์หมดจดจนกระทั่งบรรลุถึงพระนิพพานอันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา โดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เข้ามาส่งเสริมให้การปฏิบัติธรรมสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์เร็วยิ่งขึ้น เอาหลักอานาปานสติมาเกื้อหนุนการปฏิบัติความคิดที่จิตมันคิดขึ้นมาเอง เป็นวิตก สติรู้พร้อม เป็นวิจารณ์เมื่อจิตมีวิตก วิจารณ์ ปิติ และความสุขย่อมเกิดขึ้นไม่มีปัญหาผลที่จะเกิดจากการตามรู้ความคิด ความคิดเป็นอารมณ์สิ่งรู้ของจิตเป็นสิ่งระลึกของสติ เมื่อสติสัมปชัญญะดีขึ้น เราจะรู้สึกว่าคุณค่าความคิด เป็นอาหารของจิต ความคิด เป็นการบริหารจัดการความคิด เป็นการผ่อนคลายความตึงเครียด

ความคิด เป็นนิมิตหมายให้เราทราบว่าอะไรเป็นเรื่องทุกข์ เป็นอนัตตาแล้วความคิดนี้แหละมันจะมายั่วให้เราเกิดอารมณ์ดี อารมณ์เสียเมื่อเรามองเห็นอารมณ์ดี อารมณ์เสีย มองเห็นอิฏฐารมณ์อนิฏฐารมณ์ ที่ก่อเป็นตัวกิเลส ทีนี้เมื่อจิตมีอิฏฐารมณ์ อนิฏฐารมณ์มันก็มีสุขบ้าง ทุกข์บ้างคละกันไปในที่สุดก็มองเห็นทุกข์ข้อยริยสัง ถ้าจิตมันเกิดทุกข์ขึ้น ได้สติรู้พร้อมมองเห็นทุกข์ข้อยริยสัง ถ้าจิตมีปัญหา รู้สึกมันจะบอกว่า อ้อ! นี่คือทุกข์ข้อยริยสังที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ แล้วมันจะดูทุกข์กันต่อไปสุข ทุกข์ ทั้งสองอย่างเกิดขึ้นสลับกันไป อันนี้คืออกุฏริยสังแล้วในที่สุดจิตมีสติมีปัญญาดีขึ้น เป็นต้น

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 3 พบว่า วิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรมตามแนวหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรมหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรม ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นกระบวนการปฏิบัติ หรือ กระบวนการพัฒนา 3 ด้าน คือ ศีล เป็นหลักการพัฒนาระดับความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม สมาธิ เป็นหลักการพัฒนาจิตใจให้มีสมรรถภาพและประสิทธิภาพในการคิดพิจารณาตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำการใดๆ ปัญญา เป็นหลักการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ รู้จักสิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็น และสามารถแยกแยะวิเคราะห์สืบหาสาเหตุของสิ่งทั้งหลายได้ชัดเจน ไตรสิกขาจึงเป็นกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการ และเป็นการเกื้อหนุนส่งเสริมการปฏิบัติธรรมอย่างยิ่ง

วิเคราะห์หลักอานาปานสติเพื่อส่งเสริมสมณะกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน การส่งเสริมการปฏิบัติธรรมเราจะเจริญอานาปานสติกันอย่างไรนั้นควรจะได้วินิจฉัยในปัญหาที่ว่า ทำไมเราจึงเลือกเอาอานาปานสติ มาเป็นกัมมัญฐานหลักเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรม ในที่นี้กันเสียก่อน ซึ่งเมื่อทราบแล้ว จะช่วยให้การเจริญอานาปานสติเป็นไปได้ง่ายขึ้น

วิเคราะห์หลักสติสัมปชัญญะเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรมโดย หลักการใช้สติสัมปชัญญะ และใช้ปัญญากำหนดรู้สภาวะธรรมทางกาย เวทนา จิต ธรรม ตามความเป็นจริงว่า จนหยั่งรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงแปรปรวนไปของสภาวะธรรมทั้งหลายว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่บุคคลตัวตนเราเขา จนเกิดปัญญา

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรมตามแนวหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต พบว่า จากผลของการศึกษาเราจะเห็นได้ว่าหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติธรรมในสังคมไทย จากการศึกษาวิเคราะห์มาแล้ว สรุปได้ว่า อิทธิพลของท่านมีใน 3 ด้านคือด้านการปฏิบัติธรรมเพราะความที่ท่านเป็นผู้เคร่งครัดในธรรมวินัย ปฏิบัติอย่างจริงจัง และบรรลุนิพพานเบื้องสูงให้เป็นอย่างแก่ศิษย์ทั้งหลาย ทำให้มีพระสงฆ์เข้ามาถวายตัวเป็นศิษย์จำนวนมาก ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะความที่ท่านเป็นพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และมีความชำนาญในปริยัติและปฏิบัติด้วย จึงสามารถสร้างศรัทธาความเลื่อมใสแก่พระสงฆ์และประชาชนทั่วไปได้อย่างกว้างขวาง ทำให้แนวการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของท่านได้รับการสืบทอดและนำไปปฏิบัติในกลุ่มชาวพุทธอย่างกว้างขวางทั้งในและต่างประเทศ โดยพระสงฆ์ที่เป็นศิษย์ของท่านได้ทำงานร่วมกันในการเผยแผ่ประวัติ ปฏิปทา และหลักคำสอนของท่านและด้านการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนไทย เพราะทำให้ชาวพุทธทั้งหลายได้หันกลับมาสนใจในแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้องของพระพุทธศาสนา คือการดำเนินชีวิตที่ยึดมั่นในทาน ศีล ภาวนามากกว่าเดิมจากที่เคยดำเนินชีวิตไปตามอำนาจของกิเลส และการเป็นชาวพุทธตามประเพณีเพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตามแม้ว่าท่านและแนวทางการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของท่านจะได้รับการยอมรับจากคนทั่วไปในสังคม แต่ก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงสังคมไทยทั้งหมดจากวิถีแห่งสังคมวัตถุนิยมและบริโภคนิยมมาเป็นสังคมวิถีพุทธโดยสมบูรณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (บรรพต แคะไธสง และพระมหาภิรภัฏฐกรณ อัสมาลี, 2558)

นอกจากนั้น การปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ที่เป็นศิษยานุศิษย์ของท่านในปัจจุบัน จากการศึกษาวิเคราะห์สรุปได้ว่า มีศิษยานุศิษย์ที่สืบทอดการปฏิบัติของท่านกระจายอยู่ตามวัดหรือสำนักสงฆ์ต่างๆ ทั่วประเทศ และกระจายไปในต่างประเทศด้วย และศิษยานุศิษย์เหล่านั้นไม่ว่าจะไปอยู่ในสถานที่ใด ก็จะมีเหตุทูลบูชาท่านในฐานะเป็นบูรพาจารย์ เป็นพระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ คุณความดีของท่านจะแผ่ขจรกระจายไปตามการกระจายตัวของลูกศิษย์ด้วย ดังนั้นจำนวนของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจึงมีมาก และมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพราะการทำงานอย่างเข้มแข็งของบรรดาศิษย์ทั้งหลาย อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการเจริญรอยตามปฏิปทาของท่าน ไม่ว่าจะเป็นการเจริญสมาธิภาวนาว่า พุท-โธ ความเป็นผู้เคร่งครัดในพระธรรมวินัย การสมาทานอุตุตคฺ กรทำกิจวัตร และการทำวินัยกรรม เป็นต้น แต่ในด้านการปฏิบัติเพื่อฝึกหัดจิตขัดเกลากิเลสออกโดยตรงไม่เข้มข้นนัก ส่วนมากมักจะทำหน้าที่เพียงรักษาความเป็นสมณะให้สมบูรณ์ และการรักษาเกียรติคุณและ

คุณงามความดี โดยการเผยแผ่ประวัติ ปฏิปทาหลักคำสอนของท่านให้แก่พุทธศาสนิกชนทั้งหลายทั้งในวัด และผ่านช่องทางของสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อสมัยใหม่ทั้งหลาย และมีสิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือการเผยแผ่ชีวประวัติ ปฏิปทาและหลักคำสอนของท่านในปัจจุบันเป็นไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็วผ่าน

ทางสื่อสมัยใหม่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (บรรพต แคนโซสง และพระมหาภิรมย์ภักดี, 2558) ทำให้มีกลุ่มคนเข้ามาศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับท่านมากขึ้น ซึ่งดูเหมือนจะดีเพราะทำให้คนได้ทราบเรื่องราวของท่านโดยง่าย แต่สิ่งที่จะเป็นปัญหาในปัจจุบันคือ พระสงฆ์ในวัดที่เป็นศิษย์ของท่านถูกดึงเข้าสู่สังคมสื่อสารยุคใหม่ และพยายามที่จะอาศัยบารมีคุณงามความดีของท่านในอดีตนั้นเป็นเครื่องเกื้อหนุนในการดึงดูดศรัทธาจากชนชั้นกลางในกรุงเทพมหานครและในเมืองใหญ่ๆ ทั้งหลาย เพื่อมาสร้างถาวรวัตถุในวัดของตนเอง เพื่อตอบสนองความต้องการของเจ้าสำนักนั้น 1 ซึ่งดูเหมือนจะขัดแย้งกับปฏิปทาและคำสอนของหลวงปู่มั่น ฐริทตโต ที่ต้องการให้ลูกศิษย์ที่เป็นพระสงฆ์มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายและหมั่นบำเพ็ญเพียรทางจิตเพื่อหลุดพ้นจากกิเลสอาสวะทั้งหลายเป็นประการสำคัญ โดยไม่เน้นให้มีการสร้างสิ่งก่อสร้างใหญ่โต เห็นได้จากกุฏิที่อยู่อาศัยของท่านในวัดหรือสำนักปฏิบัติธรรมทั้งหลายที่ท่านเคยไปพักอยู่อาศัย จะเห็นได้ว่าความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ที่เป็นศิษย์ของท่านเริ่มห่างไกลจากวิถีชีวิตและคำสอนของหลวงปู่มั่น ฐริทตโต มากขึ้นตามลำดับ

จากผลการวิจัย พบว่าการปฏิบัติธรรมตามแนวหลวงปู่มั่น ฐริทตโต ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความสมบูรณ์ทางจริยะและความรู้มีความจำเป็นต่อกันและกัน ในอัครัญญสูตร (ที่.ปา. 11/1703-2129/71-88) แสดงว่า ในหมู่เทวดาและมนุษย์ ผู้ถึงพร้อมด้วยความรู้ (วิชา) และความประพฤติ (จรณะ) เป็นผู้ประเสริฐสุด (วิชาจรณสมปนโน โสเสฏโฐ เทวมานุเส) ดังนั้น ทั้งความสมบูรณ์ทางจริยะและความรู้จึงเป็นสองด้านของความสมบูรณ์ที่แยกกันไม่ได้นอกจากนั้น พุทธจริยศาสตร์ของพระพุทธศาสนายังสัมพันธ์กับปรัชญาสังคม (Social Philosophy) ด้วย นั่นก็คือการพยายามตอบปัญหาที่ว่าเราควรทำอะไร? ปัญหานี้เป็นทั้งเรื่องส่วนบุคคลและเรื่องของสังคม คำตอบสำหรับปัญหานี้ก็เกี่ยวข้องไปถึงปัญหาที่ว่า เป้าหมายของชีวิตควรจะเป็นอย่างไรหรือว่าคืออะไร และปัญหาที่ว่าเพื่อแก้ไขตนเองให้ดีขึ้น เพื่อการรู้แจ้งตนเองและเพื่อบรรลุถึงความดีสูงสุดจะต้องปฏิบัติอย่างไร? นี่เป็นปัญหาส่วนบุคคล แต่ก็มีปัญหาเกี่ยวกับสังคมด้วยนั่นก็คือเราควรทำอะไรเพื่อความดีของสังคมหรือเพื่อประโยชน์สุขของมนุษยชาติ แต่ปัญหาทั้งสองนี้ คือปัญหาส่วนบุคคลกับส่วนสังคมก็เกี่ยวข้องกัน เป็นต้น

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป สำหรับข้อเสนอแนะทั่วไปที่เกิดจากการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

1.1 การปฏิบัติธรรม คือรับเอากรรมฐานที่เหมาะสมตามจริต ความชอบใจของตนเองตามอารมณ์ของสมถะกรรมฐาน 40 อย่าง ถ้าเป็นการเจริญสมถะกรรมฐาน หรืออารมณ์กรรมฐาน 51 อย่าง สำหรับการเจริญวิปัสสนากรรมฐานขณะที่การปฏิบัติธรรมของหลวงปู่มั่น ฐริทตโต แม้จะไม่มีหลักการปฏิบัติที่สอดคล้องกันมาก แต่มีความใกล้เคียงกันมาก เพราะเน้นหลักการปฏิบัติเริ่มต้นด้วยการรักษาพระวินัยให้เคร่งครัดในเบื้องต้นเช่นเดียวกัน และสอดคล้องกับแนวทางการปฏิบัติที่ปรากฏในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ด้วยการสมาทานธุดงค์วัตรเป็นประจำ การประพฤติวัตร การเดินจงกรม การอยู่ในที่อันสงบ การประหยัด

ในการใช้สอยปัจจัย 4 การทำวัตรสวดมนต์ และการนั่งสมาธิภาวนาอยู่เป็นประจำ

1.2 สามารถสรุปได้ว่า หลักการปฏิบัติธรรมตามแนวหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ไม่มีความแตกต่างจากหลักการปฏิบัติที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและคัมภีร์วิสุทธิมรรค เพราะยึดตามไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อบรรลุถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา ตามแนวมหาสติปัฏฐานสูตรอันเป็นหลักการสำคัญ เพื่อกระทำที่สุดแห่งทุกข์ทั้งปวง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง การปฏิบัติธรรม 5 สายกรรณฐาน ซึ่งมีความแพร่หลาย ได้แก่ สายพุทโธ สายอานาปานสติ สายพองหนอ-ยุบหนอ สายรูปนาม และสายสัมมาอะระหัง โดยในแต่ละสาย มีรูปแบบในการปฏิบัติพัฒนาจิต เป็นต้น

2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการพัฒนาวิปัสสนาของกรรณฐาน 5 สาย แต่ละสำนัก ในประเทศไทย

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การศึกษาวិเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรมตามแนวหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต คือนำองค์ความรู้ที่ได้มาประพัตติปฏิบัติ เอาธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ทำงาน ทำหน้าที่ ทุกเรื่องทุกอย่างให้ดี ให้ถูกต้อง คือเอาธรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์สุขในชีวิต มีความสุขที่แท้จริง การปฏิบัติธรรมช่วยให้รู้จัก หลักไตรสิกขา หลักอานาปานสติ หลักสติสัมปชัญญะ กฏไตรลักษณ์ และเตรียมใจรับมือกับ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา และสิ่งต่างๆ รวมถึงความคิดของเราเองด้วย การเข้าใจในความไม่เที่ยงแท้แน่นอน ความไม่มี ตัวตนของเราและสรรพสิ่งต่างๆ มีสติสัมปชัญญะตลอดเวลา จะช่วยให้สามารถเผชิญอุปสรรคและปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตได้ดียิ่งขึ้น เป็นต้น

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- บรรพต แคไธสง และพระมหาภิณัฐกรณ อัสุมาลี. (2558). *การศึกษาวิเคราะห์เชิงจริยศาสตร์ในการปฏิบัติ
กรรมฐานสายหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต*. (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2542). *พุทธธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระศรีวรญาณ วิ. (2554). *หลักการปฏิบัติกัมมัฏฐานในพระไตรปิฎก ในเก็บเพชรจากพระไตรปิฎก*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มูลนิธิพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต. (2545). *บูรพาจารย์*. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.